

ОФІС
ДОБРОЧЕСНОСТІ

НАЗК

Методичні рекомендації
щодо висвітлення теми

«Корупція та доброчесність»

в інтегрованому навчальному курсі

«Громадянська освіта»

для учнів 10-х класів

Негативний характер корупції є безспірним у суспільстві. Насамперед корупція краде можливості й перешкоджає розвитку та процвітанню. Стає складніше реалізувати свої законні права.

Сучасна світова історія демонструє нові наслідки корупції — послаблення держави та її спроможності захищати свою незалежність і кордони.

Ми є учасниками історично значущої події — наша держава щодня героїчно чинить супротив армії агресора. Українці демонструють не лише фантастичну згуртованість і взаємопідтримку, а й нетолерування будь-яких проявів корупції та недобросесної поведінки, адже зараз це як ніколи може мати катастрофічні наслідки для країни. Ми побачили на практиці, як корупція в російській федерації зробила її армію неспроможною. І це те, чого не можемо допустити в Україні.

Нульова толерантність до корупції — запорука не лише розвитку нашої держави, а й виживання.

Говорячи про тему корупції як суспільного явища в школі, важливо дати учням розуміння, що таке корупція (яких видів і форм вона може набувати та в яких сферах життя виникати), а також ознайомити зі способами запобігання корупційним практикам і їх подолання.

Учні мають набути знань про те, чому важливо дотримуватися добросесних стратегій поведінки та не бути толерантними до проявів корупції.

Для цього учні повинні:

- дослідити прояви корупції в повсякденному житті;
- розуміти наслідки корупції для суспільства;
- навчитися розпізнавати й обирати добросесні стратегії поведінки.

В цих методичних рекомендаціях ми пропонуємо вам орієнтовний план та рекомендації щодо проведення уроку на тему «Корупція та добросесність» в рамках інтегрованого курсу Громадянська освіта для учнів 10-х класів.

Ви можете скористатись ним при проведенні заняття зі своїми учнями або ж використати лише окремі із запропонованих активностей для поглиблення знань учнів з теми.

Рекомендований план уроку

Крок 1

Познайомте учнів із поняттям “корупція”

🕒 10 хвилин

Ви можете скористатися презентацією для організації та проведення заняття. Завантажити її можна за QR-кодом.

Учні:

- знають визначення поняття “корупція”;
- уміють вирізнити корупцію з-поміж інших діянь (як правомірних, так і протиправних).

Запропоновані матеріали:

- 1 Запропонуйте учням просте та водночас вичерпне визначення поняття корупції, запропоноване громадською організацією Transparency International:

Корупція

— це зловживання довіреною владою для отримання приватної вигоди.

Наголосіть, що особливість корупції в тому, що вона може існувати як в публічному секторі (державна служба), так і приватному (бізнес).

Зауважте, що для того щоб визначити, чи є дія корупцією, важливо, аби вона поєднувала в собі такі складові:

1. Наявність в особи повноважень;
2. Використання цих повноважень для отримання особистої вигоди (а не публічної).

Наприклад:

- працівник обслуговувальної компанії вимагає від громадянина гроші за виготовлення довідки (хоча насправді це є безкоштовною послугою);
- депутат місцевої ради голосує за постанову, що передбачає надання пільги його бізнесу;
- директор фірми вимагає від особи гроші (хабар) за працевлаштування.

Візьміть до уваги, що не лише надання грошових коштів (хабар) є проявом корупції. Подекуди “неправомірна вигода” може проявлятися у вигляді послуги, подарунка, дружніх відносин (наприклад, якщо директор державного підприємства призначає на посаду свого заступника власного онука не тому що він найфаховіший кандидат, а лише через родинний зв'язок, це також корупція).

2 **Спробуйте разом із учнями потренуватися визначати корупційні діяння з-поміж інших.**

Для цього запропонуйте школярам визначити, чи є корупцією, незаконним діянням, законною дією такі ситуації:

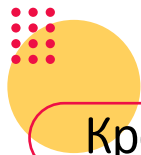
- Високопосадовець сказав університетському професору поставити високі оцінки його дочці (це є проявом корупції).
- Прийнято закон, який дозволяє мешканцям однієї з областей не платити податків (за решти рівних умов та без додаткових обставин) (це незаконно, але не є корупцією).
- Міністр використовував автівку Міністерства, щоб відвезти своїх друзів на вечірку в суботу (це є корупцією).
- Пацієнт після завершення лікування подарував коробку цукерок лікарю на знак вдячності (це законна дія).
- Кандидат у мери пообіцяв виборцю посаду в мерії, якщо той проголосує за нього (це корупція).
- Верховна Рада прийняла рішення про запровадження нового податку. Інформація про це була оприлюднена в газеті (це законно).

Пояснення до цих ситуацій ви можете переглянути, перейшовши [за посиланням](#), або скориставшись QR-кодом.

3 **Запросіть учнів до дискусії та рефлексії**

Можливо, хтось згадав приклади зіштовхування з корупцією у власному житті.

Крок 2

Поясніть учням, чому корупція — це негативне явище

🕒 15 хвилин

1 Розкажіть, які негативні наслідки можуть бути від корупції.

Наприклад: Ви можете зазначити такі глобальні негативні наслідки:

- зменшення надходжень до бюджету;
- неспроможність Збройних сил якісно виконувати роботу;
- зменшення ефективності роботи бізнесу;
- зменшення довіри до влади та програш на міжнародній арені;
- неефективне використання бюджетних коштів (розподіл державних замовлень і кредитів) та ін;
- недовіра до законів;
- погіршення загального добробуту населення.

Ви також можете пояснити негативні наслідки від корупційних діянь, використовуючи приклади:

- Надання хабаря забудовником пожежному інспектору може призвести до того, що будинок буде введений в експлуатацію з порушенням протипожежних норм. А це ризик для здоров'я та життя людей.
- Якщо особа не вчитиметься в зво, а отримуватиме оцінки завдяки хабарям, ми отримаємо низько кваліфікованого працівника. Це може бути лікар, юрист, економіст, чия непрофесійність принесе збитки та потенційну небезпеку в майбутньому.
- Коли чиновник краде гроші з місцевого бюджету, кошти йдуть не на покращення дитячих майданчиків, а йому в кишеню.
- Якщо поліцейський бере хабар від порушника, а не застосовує до нього покарання, то такий горе-водій продовжить кермувати. Це може призвести до непоправних наслідків.

2 Запропонуйте дітям до перегляду відеоролик, підготовлений командою EdEra "Будинок Джека", що ілюструє тяглість негативних наслідків від корупційних дій.

3 Запропонуйте учням ознайомитись із ситуацією та визначити, які є негативні наслідки від корупційного діяння для конкретних героїв історії, які — для суспільства загалом.

Ви можете запропонувати учням індивідуально ознайомитись із ситуацією й представити своє бачення негативних наслідків від таких дій. Також ви можете поділити учнів на групи для спільного обговорення ситуації та заповнення таблиці з негативними наслідками. Шаблон таблиці завантажуйте за посиланням.

Життя людини супроводжують різні документи: довідки, сертифікати, посвідчення особи, паспорти тощо. Процедура оформлення й отримання інших особистих документів від органів влади часто є непростю. І більшість таких документів потребує, щоб до їх оформлення долучився чиновник.

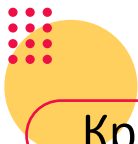
Громадянину Нетребченко необхідно оформити потрібний йому документ — закордонний паспорт для подорожі в іншу країну — і це можна зробити лише в обмеженій кількості місць: у сервісному центрі або відділенні Державної міграційної служби. За законом процедура має тривати не більше ніж 20 робочих днів, але на практиці вона затягується, оскільки співробітники органів, що видають паспорти, починають вимагати додаткові документи, не передбачені жодними законами або процедурами, або «керувати чергою», пропускаючи вперед тих, хто могли їх «заохотити за окрему плату».

Громадянин Нетребченко вирішує заплатити чиновнику додаткову суму за прискорення оформлення документа.

— за матеріалами Антикорупційних уроків, розроблених в рамках проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія». З повним комплектом матеріалів ви можете ознайомитись за [посиланням](#) або на сторінці «#освіта без корупції»

4 Коротко познайомте дітей із системою органів, що протидіють корупції в Україні.

Для зручності ви можете скористатись інфографікою за [посиланням](#).

Крок 3

Спонукайте учнів до обрання альтернативних, добродесних, варіантів поведінки в складних життєвих ситуаціях

🕒 15 хвилин

- 1 **Запропонуйте подумати, яке рішення можуть прийняти герої описаних ситуацій та які наслідки матимуть такі рішення в довгостроковій та короткостроковій перспективах** (короткостроково — тут і зараз або в розрізі декількох місяців; довгострокова перспектива — 5-10 років):

Ви можете запропонувати учням індивідуально ознайомитись із ситуаціями й представити своє бачення наслідків від таких дій. Також ви можете поділити учнів на групи та для спільного обговорення ситуації, та заповнення таблиці з негативними наслідками. Одна група — одна ситуація. Після цього учні можуть поділитися думками з однокласниками. Шаблони таблиці завантажуйте за [посиланням](#).

Ситуація 1

Під час перевірки введення будинку в експлуатацію інспектор пожежної безпеки каже, що закрий очі на невідповідність вимогам пожежної безпеки в обмін на невеликий (грошовий) подарунок від будівельника. Особа, яка приймає рішення, — будівельник.

Ситуація 2

Водій, якого зупинили за перевищення швидкості в нетверезому стані, пропонує поліцейському гроші, щоб уникнути відповідальності. Особа, яка приймає рішення, — поліцейський.

Ситуація 3

Мер затверджує бюджет міста на наступний фінансовий рік. Місцевий підприємець просить насамперед перевести фінансування на ремонт дороги біля його підприємства. Особа, яка приймає рішення, — мер

— за матеріалами Антикоруційних уроків, розроблених в рамках проекту USAID «Підтримка організацій-лідерів у протидії корупції в Україні «Взаємодія». З повним комплектом матеріалів ви можете ознайомитись за [посиланням](#) або на сторінці «#освіта без корупції»

Наголосіть, що в таких неоднозначних ситуаціях корупційні практики спершу здаються вигідними, але насправді це оманливо, адже в подальшому обов'язково настануть негативні наслідки для фігурантів справи.

Обговоріть із учнями, які добродесні варіанти поведінки мали б обрати герої в запропонованих ситуаціях і чому вони є більше перспективними та вигідними.

- 2 **Розкажіть, що таке добродесність та запропонуйте дітям поміркувати, з якими прикладами добродесної поведінки вони зустрічаються в щоденному житті.**

Ми пропонуємо скористатися визначенням OECD:

Добродесність

— це чинити правильно, навіть коли тебе ніхто не бачить.

Наголосіть, що саме дотримання добродесних стратегій поведінки в повсякденному житті кожним громадянином найбільше впливає на рівень корупції в державі, адже просто не дозволяє їй виникнути.

- 3 **Познайомте дітей із державними ресурсами, що сприяють обранню добродесних варіантів поведінки (портал Дія, портал сервісних центрів МВС тощо)**

Крок 4

Рефлексія

🕒 5 хвилин

- 1 **Запропонуйте учням висловитись**, як вони зрозуміли, що таке доброчесність, та які прояви доброчесної поведінки вони можуть виявити в посякденному житті.
- 2 **Щоб перевірити знання та навички учнів, а також поглибити їхнє розуміння теми, ви можете запропонувати дітям зіграти в гру з використанням системи kahoot.it за посиланням.**

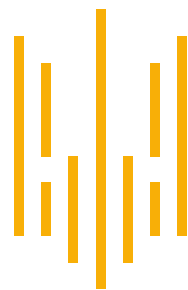
Основні поради до висвітлення теми корупції:

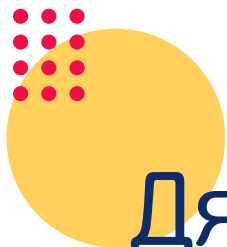
- В описі цього явища школярам важливо **не нав'язати хибних та/або стереотипізованих тверджень**. До прикладу, іноді корупцію описують як невід'ємну частину менталітету українців. Такі судження є небезпечними, адже нормалізують корупцію в очах дітей як метод досягнення цілей і вирішення проблем. Необхідною є зміна парадигми в бік дискурсу про неефективність та неправильність корупції в сучасному світі.
- Окремі підручники визначають, що корупція — невід'ємний елемент держави та характерна особливість державної служби. Це твердження формує в молоді хибне розуміння причин корупції та можливості її існування в державі. Тому доречно уникати подібних висловлювань, а наповненням уроку спонукати дітей до нетолерування корупції та пошуку законних альтернатив.
- Також багато матеріалів за темою тяжіють до ототожнення корупції та лобізму або їх розгляду як двох рівноцінних пов'язаних феноменів. Лобізм в окремих його формах є виміром «торгівлі впливу» як виду корупції. Водночас він не завжди є корупцією, а корупція далеко не завжди є лобізмом. Не можна допускати опису лобізму як «легального» прояву корупції.
- **Тему корупції та доброчесності потрібно викладати в близькому для школярів вимірі**. Учні мають закріпити поняття. Хоча й корисно аналізувати вплив корупції та доброчесності на розвиток, наприклад, інших країн, уроки не матимуть резонансу, якщо діти не збагнуть впливу цих феноменів на своє життя. Вони повинні побачити, як корупція забирає їхні можливості та добробут. А детальніше ознайомитися з тим, як наші закордонні партнери успішно боролися з корупцією у своїх державах, ви можете самостійно, завантаживши матеріали за цим **посиланням**.

Ми прагнемо, щоб усі поради та матеріали були зручними для вас та цікавими для ваших учнів.

Будемо вдячні, якщо ви заповните форму зворотного зв'язку. Поділіться своїми враженнями від використання розробок, а також за наявності залиште коментарі та поради [тут](#).

ОФІС
ДОБРОЧЕСНОСТІ
НАЗК

Дякуємо вам
за увагу та цікавість до теми
добročесності у школі!

Щиро ваша,
команда Офісу добročесності НАЗК